

CENTRALNA BANKA
CRNE GORE

**GODIŠNJI
MAKROEKONOMSKI IZVJEŠTAJ
CENTRALNE BANKE CRNE GORE
2019. GODINA**

Podgorica, 2020. godine

IZDAVAČ	Centralna banka Crne Gore Bulevar Svetog Petra Cetinjskog br. 6 81000 Podgorica telefon +382 20/664-997, 664-269 fax +382 20/664-576
INTERNET STRANICA	http://www.cbcg.me
SAVJET CENTRALNE BANKE	dr Radoje Žugić, guverner dr Nikola Fabris, viceguverner Miodrag Radonjić, viceguverner dr Zorica Kalezić, viceguverner dr Milorad Jovović Ruždija Tuzović dr Nikola Milović
GRAFIČKA PRIPREMA	Nikola Nikolić Nikola Marđonović
LEKTURA	Maja Đuretić-Mrdak
ŠTAMPA	DOO „PRO FILE“ Podgorica
TIRAŽ	70 primjeraka

Molimo korisnike ove publikacije da prilikom korišćenja podataka iz Izvještaja obavezno navedu izvor.

Spisak upotrijebljenih skraćenica

ARIMA	<i>Autoregressive Integrated Moving Average</i> (Autoregresioni integrisani model sa pokretnim prosjecima)	IBRD	<i>International bank for Reconctruction and Development</i> (Međunarodna banka za obnovu i razvoj)
BDP	Bruto domaći proizvod	IDA	<i>International Development Association</i> (Međunarodna organizacija za razvoj)
BiH	Bosna i Hercegovina	IFAD	<i>International Fund for Agricultural Development</i> (Međunarodni fond za razvoj poljoprivrede)
BPM6	Priručnik za platni bilans i međunarodnu investicionu poziciju, šesto izdanje	IMF	<i>International Monetary Fund</i> (Međunarodni monetarni fond)
CEFTA	<i>Central European Free Trade Agreement</i> (Sporazum o srednjoevropskoj zoni slobodne trgovine)	KFW	<i>Kreditanstalt für Wiederaufbau</i> (Njemačka razvojna banka)
CBCG	Centralna banka Crne Gore	LIBOR	<i>London interbank offered rate</i> (Londonska međubankarska stopa)
CEB	<i>The Council of Europe Development Bank</i> (Razvojna banka Savjeta Evrope)	MFI	Mikrokreditna finansijska institucija
DAX	<i>Deutscher Aktienindex</i> (Aktijski indeks Frankfurtske berze)	MIDAS	Program grant podrške za institucionalni razvoj i jačanje poljoprivrede
DJIA	<i>Dow Jones Industrial Average</i> (Aktijski indeks Njujorške berze i Nazdaka)	MMF	Međunarodni monetarni fond
EBRD	<i>European Bank for Reconstruction and Development</i> (Evropska banka za obnovu i razvoj)	MONSTAT	Uprava za statistiku Crne Gore
€ STR	<i>Euro Short-Term Rate</i> (Euro kratkoročna stopa)	MNSE10, MONEX	Indeksi Montenegroberze
ECB	Evropska centralna banka	MSCI	<i>Morgan Stanley Capital Index</i> (Svjetski berzanski indeks)
EDC	<i>Export Development Canada</i>	MSP	Mala i srednja preduzeća
EFTA	<i>European Free Trade Association</i> (Evropska asocijacija za slobodnu trgovinu)	NVO	Nevladina organizacija
EIB	<i>European Investment Bank</i> (Evropska investiciona banka)	OPEC	<i>Organization of the Petroleum Exporting Countries</i> (Organizacija zemalja izvoznica nafte)
EK	Evropska komisija	PIO	Penzijsko i invalidsko osiguranje
EONIA	<i>European OverNight Index Average</i> (Ponderisana prosječna kamatna stopa po kojoj su realizovane prekononočne pozajmice u valuti između relevantnih banaka u eurozoni)	p.p.	Procentni poen
EPCG	Elektroprivreda Crne Gore	PPEKS	Prosječno ponderisana efektivna kamatna stopa
ESA	<i>European System of Accounts</i> (Evropski sistem nacionalnih i regionalnih računa)	PPNKS	Prosječno ponderisana nominalna kamatna stopa
ETC	<i>European Travel Commission</i> (Evropska komisija za putovanja)	SAD	Sjedinjene Američke Države
EU	Evropska unija	SDI	Strane direktne investicije
EUROIBOR	<i>Euro Interbank Offered Rate</i> (Eurska međubankarska stopa)	SMTK	Standarna međunarodna trgovinska klasifikacija
EUROSTAT	Statistička služba Evropske unije	SPV	Specijalna prava vučenja
FED	Federalne rezerve	TE	Termoelektrana
FTSE	<i>Financial Times Stock Exchange 100</i> (Aktijski indeks Londonske berze)	TED	<i>Treasury-EuroDollar rate</i>
FZU	Fond zajedničkog ulaganja	TourMIS	<i>Touristischen Marketing-Informationssystem</i> (Marketing-informacioni sistem za turističke menadžere)
HE	Hidroelektrana	USD	Američki dolar
HH	Hiršman-Herfindalov indeks	UN	Ujedinjene nacije
HICP	<i>Harmonised index of consumer prices</i> (Harmonizovani indeks potrošačkih cijena)	UNWTO	<i>UN World tourism organization</i> (Svjetska turistička organizacija Ujedinjenih nacija)
HOV	Hartija od vrijednosti	VIX	<i>Volatility Index</i> (Indeks volatilnosti)
		VE	Vjetroelektrana
		ZZZCG	Zavod za zapošljavanje Crne Gore

SADRŽAJ

MAKROEKONOMSKO OKRUŽENJE U CRNOJ GORI U 2019.	9
1. REALNI SEKTOR	13
1.1. Bruto domaći proizvod	15
1.2. Djelatnosti	21
1.3. Cijene	29
1.4. Tržište rada	35
2. MONETARNA KRETANJA	39
2.1. Banke	41
2.2. Kamatne stope banaka	56
2.3. Mikrokreditne finansijske institucije	58
2.4. Lizing kompanije	60
3. EMISIJA DRŽAVNIH ZAPISA	63
4. TRŽIŠTE KAPITALA	67
5. FISKALNI SEKTOR	73
5.1. Javne finansije Crne Gore	75
5.2. Budžet Crne Gore	77
5.3. Lokalna samouprava	81
5.4. Državni fondovi	83
6. JAVNI DUG	87
6.1. Državni dug	89
6.2. Dug jedinica lokalne samouprave	93
6.3. Izdate garancije	94
6.4. Otplata duga	95
7. EKSTERNI SEKTOR	97
7.1. Platni bilans	101
8. ANALIZA TRŽIŠTA NEKRETNINA	111
HEDONIČKI INDEKS NEKRETNINA, DECEMBAR 2019.	113
9. MEĐUNARODNA EKONOMIJA	119
9.1. Globalna ekonomska i finansijska kretanja	121
9.2. Eurozona	124
9.3. Region	126
10. NAJZNAČAJNIJI DOGAĐAJI	129
11. PRILOZI	135

PREGLED MAKROEKONOMSKIH POKAZATELJA

	2018.	2019.	%
REALNI SEKTOR			
BDP (u tekućim cijenama, u milionima eura) ¹	4.663,1	4.907,9	
Industrijska proizvodnja (u odnosu na isti period prethodne godine) ²	22,4	-6,3	
Šumarstvo (u odnosu na isti period prethodne godine) ²	-15,6	-10,8	
Građevinarstvo (u odnosu na isti period prethodne godine-mjereno efektivnim časovima) ²	10,9	4,2	
Zaposlenost			
Broj zaposlenih (decembar)	194.085	198.566	
Broj nezaposlenih (decembar)	41.378	37.616	
Stopa inflacije			
Potrošačke cijene godišnja stopa	1,6	1,0	
Prosječna zarada bez poreza i doprinosa (prosjek za period) ²	511	515	0,8
MONETARNI SEKTOR (u milionima eura)³			
Ukupni depoziti	3.459,2	3.475,8	0,5
Depoziti nefinansijskog sektora	1.099,4	1.048,4	-4,6
Depoziti stanovništva	1.327,5	1.316,5	-0,8
Depoziti opšte vlade	213,6	234,9	10,0
Centralna vlada	157,2	157,7	0,3
Lokalna vlada	51,8	71,3	37,7
Fondovi socijalne sigurnosti	4,6	5,9	26,7
Depoziti finansijskog sektora	26,7	31,9	19,7
Depoziti - ostalo	792,0	844,0	6,6
Ukupni krediti	2.929,2	3.061,8	4,5
Kreditni nefinansijskom sektoru	1.031,8	1.074,6	4,1
Kreditni stanovništvu	1.250,2	1.357,7	8,6
Kreditni opštoj vladi	218,7	257,5	17,7
Centralna vlada	175,0	214,8	22,8
Lokalna vlada	42,2	41,0	-2,9
Fondovi socijalne sigurnosti	1,5	1,7	13,3
Kreditni finansijskom sektoru	17,1	27,6	60,7
Kreditni - ostalo	411,3	344,4	-16,3
EMISIJA DRŽAVNIH ZAPISA			
Prosječna kamatna stopa na 91-dnevne državne zapise, posljednja			
Prosječna kamatna stopa na 182-dnevne državne zapise, posljednja	0,52%	0,53%	
TRŽIŠTE KAPITALA			
Promet na berzi (u milionima eura) ²			
Montenegro berza	147,4	318,2	215,9
Berzanski indeksi			
MNSE10	837,08	777,61	-7,1
MONEX	10.840,49	11.403,61	5,2
FISKALNI SEKTOR (u milionima eura)²			
Tekući prihodi ⁴	1.969,5	2.150,9	9,2
Izdaci ⁴	2.152,4	2.248,5	4,5
Suficit/deficit ⁴	-213,3	-97,6	-54,2
Eksterni državni dug (u milionima eura)	2.760,0	3.128,5	13,4
Unutrašnji državni dug (u milionima eura) ⁵	393,0	580,0	47,6
Dug lokalne samouprave (u milionima eura) ⁵	115,6	80,4	-30,4
EKSTERNI SEKTOR²			
Saldo tekućeg računa (u milionima eura)	-792,8	-743,6	-6,2
Trgovinski bilans	-2.049,2	-2.065,1	0,8
Bilans usluga	936,6	1020,2	8,9
% pokrića trgovinskog deficita sa ostalim saldima	61,3	64,0	
Saldo tekućeg računa u % od BDP-a	-17,0	-15,2	

¹ Za 2019. procjena MONSTAT-a, na osnovu kvartalnih procjena.

² Podaci za I-XII 2018. i I-XII 2019. god.

³ Od juna 2018. godine podaci u okviru monetarne statistike sastavljaju se u skladu sa novom metodologijom (https://www.cbcg.me/slike_i_fajlovi/fajlovi/fajlovi_publikacije/statistika/metodologija_2018.pdf).

⁴ Tekući prihodi i izdaci budžeta, državnih fondova i lokalnih samouprava. U 2018. godini prikazan je korigovani deficit, dok će podatak za korigovani deficit za 2019. godinu biti raspoloživ nakon usvajanja završnog računa budžeta za 2019. godinu.

⁵ Shodno novom Zakonu o budžetu i fiskalnoj odgovornosti, koji je donijet u 2014, struktura javnog duga je promijenjena. Javni dug je definisan kao dug centralnog nivoa države (državni dug) i lokalnog nivoa (dug lokalne samouprave). Dug lokalnih samouprava isključen je iz strukture unutrašnjeg državnog duga, dok sa druge strane, u unutrašnji dug je dodat iznos koji se odnosi na dug pravnim licima i privrednim društvima. U skladu sa novim Zakonom, u kvartalnim izvještajima prikazuje se državni dug, dok se u godišnjem izvještaju prikazuje javni dug.

MAKROEKONOMSKO OKRUŽENJE U CRNOJ GORI U 2019.

Tokom 2019. godine makroekonomske prilike u Crnoj Gori karakterišu pozitivna kretanja. Prema preliminarnim podacima MONSTAT-a, crnogorska privreda je tokom 2019. godine, na osnovu kvartalnih procjena, ostvarila pozitivnu stopu ekonomskog rasta od 3,6%. Značajan rast aktivnosti zabilježen je u sektoru građevinarstva, kao i u sektoru turizma, trgovine i većini vidova saobraćaja. Industrijska proizvodnja bilježi pad u sektorima prerađivačke industrije i snabdijevanja električnom energijom, gasom i parom, dok je sektor vađenja rude i kamena zabilježio rast. Broj zaposlenih lica je povećan, dok je broj nezaposlenih lica smanjen.

Godišnja stopa inflacije, mjerena indeksom potrošačkih cijena, u decembru 2019. godine iznosila je 1%, dok je prosječna godišnja stopa inflacije iznosila 0,4%. Inflacija se tokom godine i na kraju godine nalazila u projektovanim okvirima.

Industrijska proizvodnja je u odnosu na 2018. godinu zabilježila pad od 6,3%. Pad proizvodnje je ostvaren u sektoru prerađivačka industrija (-10%) i u sektoru snabdijevanje električnom energijom, gasom i parom (-7,1%), dok je rast proizvodnje zabilježen u sektoru vađenje ruda i kamena (20,8%).

U sektoru turizma je nastavljen trend rasta dolazaka i noćenja turista, pa je u 2019. godini Crnu Goru posjetilo 2,6 miliona turista, što je za 20% više u poređenju sa prethodnom godinom. Ukupno je ostvareno 14,5 miliona noćenja ili 11,8% u odnosu na 2018. godinu.

Građevinarstvo je u 2019. godini zabilježilo rast vrijednosti izvršenih građevinskih radova (10,7%) i rast efektivnih časova rada (4,2%) u odnosu na 2018. godinu. Takođe, ostvaren je rast pojedinih vidova saobraćaja, dok je u sektoru šumarstva ostvaren pad proizvodnje od 10,8%.

Prema preliminarnim podacima MONSTAT-a, u vazдушnom saobraćaju je broj prevezenih putnika na aerodromima u 2019. godini u odnosu na prethodnu godinu povećan za 8,1%, a prevoz robe smanjen za 6,4%. U istom periodu smanjen je prevoz putnika u željezničkom saobraćaju za 0,8%, dok je prevoz robe povećan za 17,1%. Broj prevezenih putnika u drumskom saobraćaju povećan je za 0,8%, a prevoz robe za 9,4% u odnosu na 2018. godinu.

Bankarski sektor karakteriše sigurnost i stabilnost. Visok nivo likvidnih sredstava, rast depozita i kredita, kao i dokapitalizacija jednog broja banaka su dodatno doprinijeli stabilnosti bankarskog sistema. Agregatni koeficijent solventnosti je iznosio 17,73% i bio je veći u odnosu na kraj prethodne godine, kada je iznosio 15,63%. Nekvalitetni krediti na kraju 2019. godine iznosili su 144,6 miliona eura i činili su 4,7% ukupnih kredita. Nekvalitetni krediti banaka bilježe pad od 52,3 miliona

eura ili 26,5% u odnosu na kraj 2018. godine. Učešće nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima je smanjeno za 2 p.p. u odnosu na kraj 2018. godine.

Bankarski sektor je ostvario pozitivan finansijski rezultat u 2019. godini u iznosu od 50,6 miliona eura. Dvanaest banaka je godinu završilo sa dobitkom, dok je jedna banka poslovala negativno.

Višegodišnji trend smanjenja aktivnih i pasivnih kamatnih stopa iz prethodnog perioda nastavljen je i u 2019. godini. Prosječna ponderisana efektivna kamatna stopa na ukupne kredite na kraju 2019. godine iznosila je 6,01% i u odnosu na kraj 2018. godine bila je niža za 0,35 p.p. Istovremeno, prosječna ponderisana pasivna efektivna kamatna stopa smanjena je sa 0,56% na 0,41%.

Koncentracija bankarskog sistema se u 2019. godini povećala u odnosu na 2018. godinu, posmatrano prema kreditima i depozitima, što predstavlja negativnu tendenciju. Hiršman-Herfindalov indeks pokazuje da je umjerena koncentrisanost tržišta prema aktivni, kreditima i depozitima.

Budžetski deficit na kraju 2019. godine procijenjen je na 143,6 miliona eura ili 2,98% BDP-a, zahvaljujući povećanju izvornih prihoda i ograničenju rasta tekuće budžetske potrošnje, što je u skladu sa mjerama fiskalne konsolidacije.

Deficit budžeta utiče na povećanje bruto javnog duga, koji je na kraju 2019. godine iznosio 3,79 milijardi eura. Od tog iznosa na spoljni dug se odnosilo 3,13 milijardi eura. Neto javni dug na kraju 2019. godine iznosio je 3,19 milijardi eura ili 65% BDP-a. Dodatno, iznos izdatih garancija (stranih i domaćih) iznosio je 244,3 miliona eura. Javni dug ima tendenciju rasta, a pozitivno se mogu ocijeniti primijenjene mjere fiskalne konsolidacije.

Deficit tekućeg računa platnog bilansa iznosio je 743,6 miliona eura u 2019. godini, što je za 6,2% manje u poređenju sa prethodnom godinom. Smanjenje deficita tekućeg računa rezultat je povećanja suficita na računu usluga i računu sekundarnog dohotka. Spoljnotrgovinski deficit iznosio je 2,1 milijardu eura, što je 0,8% više nego u 2018. godini. U robnoj razmjeni sa inostranstvom i dalje je evidentan visok nivo uvozne zavisnosti. Ukupan izvoz roba iznosio je 465,5 miliona eura, što predstavlja povećanje od 6,7%, dok je istovremeno uvezeno robe u vrijednosti od 2,5 milijardi eura ili 1,8% više nego u 2018. godini. Na računu usluga zabilježen je suficit u iznosu od 1 milijarde, što je bilo za 8,9% više u odnosu na 2018. godinu. Ukupni prihodi od usluga iznosili su 1,7 milijardi eura ili za 8,6% više, dok su rashodi iznosili 677,6 miliona eura ili 8,1% više u odnosu na 2018. godinu. Procijenjeni prihodi od putovanja-turizma u 2019. godini iznosili su 1,1 milijardu eura i bili su za 9,7% viši nego u prethodnoj godini. Na računu primarnih dohodaka ostvaren je suficit u iznosu od 17 miliona eura ili 69,1% manje nego u 2018. godini, dok je suficit na računu sekundarnih dohodaka iznosio 284,3 miliona eura ili 7,3% više nego u 2018. godini.

Prema preliminarnim podacima, neto priliv stranih direktnih investicija u 2019. godini iznosio je 344,7 miliona eura, što predstavlja povećanje od 6,9% u odnosu na prethodnu godinu. Ukupan priliv SDI iznosio je 769,9 miliona eura, što je smanjenje od 10,3% u odnosu na prethodnu godinu, od čega su vlasnička ulaganja iznosila 412,3 miliona eura, dok je priliv u formi interkompanijskog duga iznosio 321,7 miliona eura. U strukturi ukupnog priliva stranih direktnih investicija, učešće interkompanijskog duga iznosilo je 41,8%, investicije u kompanije i banke iznosile su 31,5% ulaganja, dok se na ulaganja u nekretnine odnosilo 22,1%. Ukupan odliv stranih direktnih investicija iznosio je 425,2 miliona eura, što je za 20,6% manje u odnosu na 2018. godinu. Povlačenja sredstava nerezidenata investiranih u našu zemlju iznosila su 329,5 miliona eura.

Broj zaposlenih u 2019. godini u prosjeku je iznosio 203.545 i bio je viši za 7,1% u odnosu na prosječan broj zaposlenih u prethodnoj godini. Ukupan broj zaposlenih u decembru 2019. godine iznosio je 198.566 i bio je veći za 2,3% u odnosu na broj zaposlenih u decembru 2018. godine. Rast broja zaposlenih u 2019. godini zabilježen je u šesnaest od ukupno devetnaest sektora, pri čemu je najveći rast zabilježen u sektoru stručne, naučne i tehničke djelatnosti (19,9%), a najmanji u sektoru vađenje ruda i kamena (1,3%). Pad broja zaposlenih zabilježen je u tri sektora, pri čemu je pad od po 0,8% zabilježen u sektorima snabdijevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacija i finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja, a pad od 0,6% u sektoru snabdijevanje vodom, upravljanje otpadnim vodama, kontrolisanje procesa uklanjanja otpada i sl.

Na evidenciji Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, na kraju 2019. godine, bilo je 37,616 nezaposlenih lica, što je za 9,1% manje u odnosu na isti mjesec prethodne godine. Broj registrovanih nezaposlenih lica u 2019. godini u prosjeku je iznosio 36.693 ili 15,9% manje nego u prethodnoj godini. Stopa nezaposlenih koju objavljuje Zavod za zapošljavanje Crne Gore, u decembru 2019. godine je iznosila 16,21%, što je za 1,62 p.p. niže od stope iz decembra 2018. godine.

Prema podacima MONSTAT-a, prosječna bruto zarada u Crnoj Gori u 2019. godini iznosila je 773 eura i bila je veća za 0,9% od prosječne zarade iz prethodne godine. Prosječna zarada bez poreza i doprinosa iznosila je 515 eura i u odnosu na prethodnu godinu bila je veća za 0,8%.

Za sljedeću godinu inicijalno je bio projektovan nastavak rasta, sličan onome iz 2019. godine. Međutim, pod uticajem pandemije korona virusa evidentno je da će Crna Gora, kao i gotovo sve zemlje svijeta zapasti u recesiju. Ipak, ono što je ohrabrujuće to je da ekonomska teorija ukazuje da je oporavak nakon ovakvih kriza brži nego u slučaju klasičnih ekonomskih kriza. Stoga je realno očekivati da 2021. godine bude ostvarena visoka stopa ekonomskog rasta, naravno pod pretpostavkom da pandemija bude okončana u ovoj godini.